

ԽՈՐԵՆ ՊԱԼՅԱՆ

ԱՍՏՎԱԾԱԾՆՁՅԱՆ ԱՐՏԱՑՈՂՈՒՄՆԵՐ ՍՏԵՓԱՆՈՍ ՍՅՈՒՆԵՑՈՒ ՀԱՐՈՒԹՅԱՆ ԱՎԱԳ ՕՐՀՆՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐՈՒՄ

*«Յամենայն եկեղեցական մատեանս մեր՝ յի-
րաւի է ի գլուխ դասել զգիրս Ծարականաց, իբրեւ
պսակ գեղապատշաճ ի զարդ Աստուածային
պաշտօններգութեան»*

Հայ բազմադարյան մշակույթի հարուստ գանձարանում ճարտարապետության, մանրանկարչության, պատմագրության կողքին իր ուրույն տեղն ունի նաև հայ հոգևոր քնարերգությունը՝ հոգևոր երգասացությունը: Այն անցել է զարգացման հետաքրքիր ուղի:

Սկզբնավորվելով 5-րդ դարի արշալույսին՝ մեր գրի ու դպրության հետ միաժամանակ, հայ քնարերգությունը անընդհատ ճոխացել ու հարստացել է և շուրջ հազար տարվա ընթացքում այն հղկվել ու մեզ է հասել՝ պահպանելով մեր լեզվի բյուրեղային մաքրությունն ու դասականությունը հավաստող հատկանիշները: Մեր հոգևոր երգն իր մեջ խտացնում է նաև մեր ազգային տոհմիկ երգ-երածողչության բազմադարյան ավանդները: Իր զարգացման հազարամյա ժամանակահատվածում հորինվել են շուրջ երկու հազար կանոնական շարականներ ու բազմաթիվ հոգևոր երգեր, որոնք և՛ իբրև բանաստեղծություն, և՛ իբրև մեղեդի բարձրարվեստ գոհարներ են և կարող են շարժել յուրաքանչյուր քաղաքակիրթ ժողովրդի բարի մախանձը:

Հոգևոր երգի ուսումնասիրությունը ցույց է տվել, որ քրիստոնեության առաջին դարերում պաշտամունքային կանոնավոր և ծավալուն օրհներգություններ չեն եղել, այլ երգվել են սաղմոսների կանոններ՝ հասարակ ձայնիվ, այսինքն թիվ, պարզ եղանակով:

Այս մասին արժեքավոր տեղեկություններ են թողել Փավստոս Բուզանդը, Եզնիկը, Կորյունը, Ղազար Փարպեցին:

- Լեզուք մեր ընդարմացեալ են ի սաղմոսներգութենէ,

գոր Աստուած խնդրէ՝ զայն ոչ ունիմք... շրթամբք

սիրեմք զԱստուած..., - կարդում ենք Եզնիկի խրատում:

- Եկեղեցական բարեկարգությունը որպես յայլ ազգս քրիստոնեից, մոյնպես եւ ի մերում առաւելապէս պայծառացան ի չորրորդ և ի հինգերորդ դարում...,- գրում է հայր Գաբրիել Ավետիքյանը «Բացատրությունը շարականաց» իր արժեքավոր գորքում (Զ էջ):

Այո, հատկապէս այդ դարերում ավելի է զարգանում հոգևոր երգը պաշտամունքային ժամերի մեջ. «Առ ի բառնալոյ զձանձրոյթ ժողովրդեանն, որ յերկար սաղմոսաց եւ ի կարդացմանց թուլանայր ի պաշտօնն Աստուածային, եւ եղանակաց քաղցրութիւն կարօտանայր իբրև դեղոյ...», - գրում է պատմիչը: Այս ամենի արդյունքը լինում է այն, որ շուտով «Ջարդարեցան պաշտամունք Սուրբ Եկեղեցւոյ, յորդորեցան բազմութիւնք արանց և կանանց ժողովրդոց ի տօնս Փրկչին եւ ի ժողովս մարտիրոսաց...»:

Հոգևոր երգի խոսքային ատաղձը ի սկզբանե եղել է Աստվածաշունչը: Եթե առաջին երգերը պարզ հարասություններ էին սաղմոսների ու Ս. Գրքի զանազան դրվագների վրա, ապա մույն 5-րդ դարի վերջում մեր Եկեղեցին ունեցավ իր սեփական երգերը, որոնք՝

- Գեղեցկապէս յարմարեալ ի խորհուրդ ատուրն եւ տօնին:

Հայ հոգևոր երգի հետագա զարգացման համար հինգերորդ դարում ստեղծվեցին բոլոր նախադրյալները, և իրոք այդ զարգացումը տեղի ունեցավ բոլոր կերպով 7-րդ դարի սկզբում՝ նախ Կոմիտաս սրբահոգի Կաթողիկոսի գեղեցկահարմար «Անձինք մուկերալք» երեսունվեց տներից բաղկացած Հոփսիսիմյանց շարականով և դարավերջին՝ Ստեփանոս Սյունեցի մեծիմաստ և բազմարդյուն Հայրապետի՝ Ս. Հարության Ավագ օրհնություններով:

ՍՏԵՓԱՆՆՈՍ ՍՅՈՒՆԵՑԻ

- «Էր սա որդի Ասագերիցու մեծ մայրաքաղաքին Հայոց Դվնայ, եւ սնանէր եւ զարգանայր ուսմամբ ի տան կաթողիկոսարանին Հայոց»: Շուտով գիտության ծառավը նրան տանում է «Համբաստենէ և մեծաքանէ հանդիսարանն, ի հրեշտակերամ կրօնաստանն Սուրբ և յԱստուածաբանակ առաքինարանն Մաքենոցաց,... առ Աստուածագգեաց եւ սերովբէատիպ հարանց հայրն Սաղոմ...»:

Այստեղ հարստացնելով իր իմաստությունը, Սյունեցին մեկնում է, ըստ մույն Ստեփանոս Օրբելյան պատմիչի վկայության՝ «Յաղբիւրն իմաստից՝ ի վարդապետարանն Սիւնեաց, որ էր գլուխ ամենայն գիտնոց Հայոց»: Այստեղ Սյունեցին աշակերտում է գիտությանը հռչակված Մովսէս եպիսկոպոսին և ապա նորից վերադառնում Դվին:

- «Եւ ոչ դադարէր ի մեկնելոյ զգրեանսն Հին և Նոր Կտակարանաց ...»: Այս տողերը շեշտում ենք, քանի որ մեր ներկայացնելիք Հարության Ավագ Օրհնությունները ո'չ միայն Աստվածաշնչյան արտացոլումներ պարունակող երգեր են, այլ նաև սքանչելի մեկնություններ Հին և Նոր Կտակարանների խորհրդավոր առնչություն-

ներ: ԴՎԻՆՈՒՄ մի միջադեպ պատճառ է դառնում, որ մա հեռամա այնտեղից. մա հակաճառում է հավատքի մասին երկաթմակ մի հայ իշխանի հետ, որ էր ասպետ Հայոց՝ Սմբատ Բագրատունի: Վերջինս չի հավանում Ստեփանոսի պատասխանները արտաքին փոխտնտեսական հարցերի շուրջ, անարգում է մրան՝ տգետ անվանելով, և կամենում հալածել մրան: Այս դեպքից հետո Սյունեցին ծախված դուրս է գալիս ԴՎԻՆԻց և մեկնում է Կ. Պոլիս, որտեղ ուսանում է մի միայնակյաց գիտունի մոտ, որ հմուտ էր արտաքին փոխտնտեսության: Պոլսում Սյունեցին անձամբ ներկայանում է կայսեր և խնդրում մրան, որ իրեն թույլատրի օգտըվել տեղի հարուստ գրադարաններից: Ստանալով կայսեր անհրաժեշտ թույլտվությունը, օրմիբուն աշխատում է և հայտնաբերում բազում մոռացված և անհետ կորած մատյաններ:

- Վարժեր զգայց եւ զցերեկ ի գիրս եւ յարուեստս մոցա ըստ փոխտնտեսական ոճում...,- գրում է Օրբելյանը:

Պոլսից մա անցնում է Աթենք, ապա Հռոմ և մորից վերադառնում Պոլիս, այստեղ Հյուսիսատոս անուն գիտունի օգնությամբ թարգմանում «զգեղեցիկ գիրսն սրբոյն Դիոնիսոսի, եւ դէն ինքն դժուարագոյն եւ խրթին բանիցն լուծումն բան առ բան, թարգմանէ եւ զգիրսն քաղցրահամ Գր. Նիսասցոյ՝ «Ջրնութեան եւ կազմութեան...»:

Շուրջ տասնհինգ տարիներ հարստացնելով իր գիտելիքները, մա վերադառնում է Հայաստան, որտեղ մուկնալե ծավալում է թարգմանչական և մեկնողական գործունեություն: Մեկնում է Ծմնդոցը, Հոբը, Եզեկիելի մարգարեությունը, չորս Ավետարանները և ուրիշ երկեր, գրում բազմաթիվ ճառեր, մեկնում «Ջխորհուրդ գիշերային պաշտաման», որը մեր ժամերգությունների մեկնությանց մեջ առաջինն է:

- Բաժանեաց եւ զուք ձայնն եւ կարգեաց, շարեաց շարականս՝ զՅարութեան օրհնութիւնն, երգեաց կցուրդս քաղցրահամս, յարմարեաց եւ ստողդին՝ յինանց եօթն եղանակօք յոյժ խորհրդատր, եւ զպահոցն՝ որ յաղուհացսն երգի:

Ստ. Օրբելյանի վերոհիշյալ վկայությունից հետևում է, որ մեզանում շարականային կանոնի կարգը ևս մտցրել է Ստ. Սյունեցին: Ինչպես հայտնի է, այն հետագայում ավելի է կայունացել, մինչև 10-րդ դար, քանի որ Խոսրով Անձևացու օրոք կանոնի կարգը հաստատում կերպով գոյություն ուներ:

Եկեղեցական ավանդությունը և մեզ հասած՝ շարականների հեղինակների վերաբերյալ վեց ցուցակները Սյունեցուն են վերագրում Փրկչի աստվածահրաշ Հարության ութ ձայն Ավագ Օրհնությունները, որոնցից յուրաքանչյուրը բաղկացած է տասական եռատուն պատկերներից, բացառությամբ ԳԿ վառ ձայն օրհնության, որի հեղինակը, ըստ Կիրակոս Գանձակեցու, Ներսես Շնորհալին է:

Ծանոթանա՞ք Սյունեցու Ավագ Օրհնություններին՝

ԱԶ - Երգեսցուք երգ մոր

ԱԿ - Երգեսէք Տեառն երգ մոր

ԲԶ - Օրհնեսցուք զՏէր

ԲԿ - Փառաւոն հանդերձ կառօքն

ԳԶ - Օգնական ընդունելի

ԳԿ - Երգեցէք Տեառն երգ մոր

ԴԶ - Օրհնեսցուք զՏէր

ԴԿ - Յաղթական քեզ օրհնութիւն:

«Օրհնություն» բառը, իբրև կանոնի առաջին միավորի անուն, վերցվել է մարգարեական երգերի առաջին բառից: Այս ութ կանոնների յուրաքանչյուր պատկերի համար մեր հին ձեռագիր և տպագիր շարականներում կան հատուկ համառոտագրություններ, որոնք դրված են լուսանցքում: Դրանք վերցվել են մարգարեական Օրհնություններից՝ սկսած Մովսեսից մինչև Ամբակում: Ստորև ներկայացնում ենք այդ համառոտագրություններն ըստ Սյունեցու և ըստ Աստվածաշնչի հաջորդականության: Ասենք նաև, որ հաջորդականությունը բոլոր ութ կանոնի օրհնություններում մույնն է, սակայն դրանք բացատրությունները բոլորովին այլ բովանդակություն և իմաստ ունեն Սյունեցու մոտ: Ահա Ավագ Օրհնությունների համառոտագրություններն ըստ յուրաքանչյուր եռատուն պատկերի ու նրանց տեղը Աստվածաշնչում:

1. Օրհ - Օրհնեսցուք զՏէր. Օրհնութիւն Մովսիսի Կարմիր ծովն անցնելուց հետո՝ Ելից ԺԸ (18):

2. Նայ. - Նայեցարուք երկինք եւ խօսեցայց, եւ լուիցէ երկիր զպատգամս բերանոյ իմոյ. Բ Օրինաց Բ 1:

3. Զիհ. - Զի հուր բորբոքեցաւ ի բարկութենէ իմմէ, այրեացէ մինչ ի դժոխս ներքինս, կերիցէ զերկիր զարմտիսն. Բ Օրինաց ԼԲ 22-38:

4. Ծան - Ծաներուք Բ Օրինաց ԼԲ 39-43.

Տեսէք, տեսէք, զի ես եմ, եւ ես կեցուցանեմ, հարկանեմ եւ բժշկեմ, եւ ո՛չ ոք իցէ, որ հանիցէ ի ձեռաց իմոց (Բ Օրինաց ԼԲ 39):

5. Հաւ - Հաստատեցաւ սիրտ իմ ի Տէր, եւ բարձրացաւ եղջիր իմ յԱստուած իմ. ընդարձակեցաւ բերան իմ Տէր, ի վերայ թշնամեաց իմոց. Ա Թագ. Բ 10,

Սամուէլի մոր՝ Աննայի աղոթքին է հարում:

6. Գիշ - Ի զիշերաց կանխէ հոգի իմ առ քեզ Աստուած, զի լույս եմ հրամանք քո ի վերայ երկրի, զարդարութիւն ուսարուք, բնակիչք երկրի: Եսայի ԻԶ 9-21:

7. ԵՍԱ - Ես ասացի. հրեից Եզեկիա արքայի աղոթքն է,

Երբ մա ծանորրեն հիվանդացաւ և ապա առողջացաւ.

Ես ասացի ի վերանալ ատուրց իմոց, զմացից ի դրոմս դժոխոց, թողից զմնացորդս ամաց իմոց. ԼԲ 10-20:

8. Օրհ - Օրհնեսէք զՏէր յՕրհնութիւն ի մոր, զի իշխանութիւն մորա ի բարձունս փառաւորի. Եսայի ԽԲ 10-14:

Կամ՝ «Իսկ այս ով է, որ դիմեալ զայ յեղովմայ» (վերցվել է Եսայի մարգարէի մեկ այլ զրույցից. ԿԳ 1:

9. Նեղ - Ի մեղութեան իմում աղաղակեցի առ Տէր Աստուած իմ, եւ լուսւ իմն յորովայնէ դժոխսց աղաղակի իմում: - Այս Հովնան մարգարեի աղոթքն է կետ ձըկան փորի մեջ, որն, ըստ Ավետարանի, խորհրդանշում է Քրիստոսի դժոխք իջնելը (Հովնան Բ 3-10):

10. Տըլ - Տէր, զլուր քո լուսայ եւ երկեայ, հայեցայ ի գործս քո եւ զարհուրեցայ, զի ծանեայ... - Սա Ամբակում մարգարեի աղոթքն է (Ամբակում Գ):

Ահա Աստվածաշնչական այն արտացոլումները, որոնց վրա գեղեցկորեն հորինվել են Ստ. Սյունեցու Հարության Ավագ Օրհնությունները:

Ստորև վերոհիշյալ համառոտագրություններին զուգահեռ մերկայացնում ենք Սյունեցու հորինած շարականները: Նախ ասենք, որ բոլոր ութ օրհնությունների առաջին պատկերները վերցվել են Մովսեսի օրհնությունից:

Ա.Ձ, Երգեսցուք երգ մոր Աստուծոյ Փրկչին մերոյ, որ փրկեացն ի թշնամւոյն ծառայութենէ զմեզ հզօրն իւր կարողութեամբ, եւ ապրեցոյց փառատրեալն փառօք:

Այս Ա.Ձ օրհնության առաջին պատկերի առաջին տունն է, որն ըստ Մովսեսի օրհնության՝

- է փրկութիւն իսրայելացոց յեգիպտոսէ եւ ի Կարմիր ծովուն, որը խորհրդանշում է մարդկանց փրկությունը «ի ծառայութենէ սատանայի եւ ի դժոխսց ի ձեռն խաչին Քրիստոսի»:

Բ. Դու յանձն առեր, Աստուած, ելանել ի խաչ վասն մեր, եւ ընդ միմ բեռնել զհնութիւն մեղաց մերոց, վասն որոյ երկրպագեմք եւ վերօրհնեմք զքո զանաախ խոնարհութիւնդ:

Գ. Զորս ընտրեաց Աստուած յամենայն ազգաց երկրէ ծնանիլ ի մմանէ, ապրեցուցանել զմեզ կոողն ի պաշտելութենէ, որպէս զԱստուածածին միշտ փառատրեացոյ:

ՆԱԹ ա) Նայեցայ ես յամենագօրի քո տնօրէնութիւնդ եւ երկիւղիւ փառատրեցից զքեզ, Քրիստոս:

բ) Ի խաչիւն քո մեռուցեր զմահ եւ յաղբերէ կողի քո տիեզերաց արքուցեր զանմահութիւն:

գ) Աստուածածին անարատ կոյս, առ քեզ ապաւիճեմք, բարեխօսեա առ Քրիստոս վասն անձանց մերոց:

ԶԻՀ - Զի հուր բորբոքեցաւ:

ա) Հրով Աստուածութեանդ քո, Քրիստոս, այրեցեր զդրունս դժոխսց եւ լուծեր զմահ եւ անմահութիւն պարգեւեցեր ազգի մարդկան:

բ) Յայգւոյդ անմահութեան ճաշակեցաք եւ տեսաք, զի քաղցր եւ ուղիղ ես, Տէր, եւ վասն ամենեցուն փրկութեան եկիր յաշխարհս:

գ) Սրբուհւոյ Աստուածածին բարեխօսութեամբ պարգեւեա երկրպագուացս Ամենասուրբ Երրորդութեանդ զյարութիւն յուսոյ կենացն յափտեմից:

ԾԱՆ ա) Ծանեաք զքեզ, Քրիստոս, թագաւոր յափտեմից, եւ տեսաք զքեզ իշխան մահու եւ կենաց, զի դու ես Տէր, եւ չիք այլ ոք բաց ի քնն:

բ) Աջով քո բարձրելոյ առցես զվրէժս ի թշնամւոյն, եւ մեռք քո արբցեն արիւն մորա, զի դու...

գ) Որ յարեարդ ի մեռելոց, մորոզեցեր զազգս մարդկան, Սրբութիւն աղաչանօք հաստատեա զհիմունս եկեղեցւոյ սրբոյ քո, զի դու...

ՀԱՍ ա) Հաստատութիւն իմ լեր, Տէր, որ յաղթող խաչիւ քո զդժոխս աներեցեր, քանզի յարեար երեքօրեայ, զանկեալն կանգնեցեր զԱդամ:

բ) Օգնեա, փրկիչդ Աստուած, պարծելոցս ի խաչ քո, յուսացողացս ի քեզ, Տէր, եւ փրկեա միայն բարերար ի վտանգէ զանձինս մեր:

գ) Միայն օրհնեալդ ի կանայս, մայր եւ միշտ կոյս եւ իմանալի լոյս, ծնող արարչին մերոյ անդադար բարեբանեցուր:

Գիշ ա. Ի Գիշերաց կանխելով վերօրհնեմք զքեզ, Քրիստոս Աստուած, որ վասն մեր խնամարհեցար, յանձն առեր զամենայն եւ խաչի համբերեցեր:

բ) Լուսաւորեցաք ի հրամանաց քոց, թագաւոր թագաւորաց Աստուած, որ զմահու լուծեր զիշխանութիւն, յանձն առեր զամենայն եւ խաչի համբերեցեր:

գ) Քերովբէական թեօք պարածածկեցար. սրբութիւն Աստուածածին կոյս եւ մայր եւ բնակարան Աստուածութեանն, վերօրհնեալ յամենայն առաքելական քարոզութեանց:

ԵՍԱ. Ես ասացի

ա) Յոյս եւ յարութիւն ազգի մարդկան Քրիստոս Աստուած, զհիւանդութիւնս հոգւոյ իմոյ կենդանացո, որպէս երբեմն զԵզեկեայն:

բ) Զչարչարանս եւ զմահ յանձն առեր, կենդանատու ամենեցուն, զհիւանդութիւնս հոգւոյ իմոյ առողջացո, որպէս երբեմն զԵզեկեայն:

գ) Առ քեզ ապաւինիմք, խորան եւ տաճար Աստուծոյ բանին Մարիամ եւ կոյս. Բարեխօսեա առ Քրիստոս վասն անձանց մերոց:

Ի ՆԵՂ. ա) Որ լուար Աստուած գոչմանն Յովնանու յորովայնէ կիտին, ապրեցո եւ զիս յաներեւոյթ թշնամւոյն փրկիչ գողով, որ մստիս ի քրովբէական յաթոռ:

բ) Որ ընտրեցեր քեզ վերստին քարոզող Նիմուէացւոց զյափըշտակեալն ի կիտէն երեքօրեայ իջմամբ ի դժոխս, եւ զիս զբազմամեղս արձակեա ի կապանաց մահու ի կեանսդ յախտեմից:

գ) Եկեալդ ի փրկութիւն ստեղծութեան քոց պատկերակից եղեր հողեղէն մարդոյն, զմեղս սպաներ եւ զմահու գերեալսն ազատեցեր ի մեղաց:

ՏՐԼ. Հիացան զօրք երկնից ընդ քո յանձն առնով զծառայի զկերպ, եւ մարգարէն զարհուրեալ ասէր. Լուայ զլուր քո, եւ երկեայ, մայեցայ ի գործս քո եւ զարհուրեցայ:

բ) Քանզի դու, որ յառաջ քան զյախտեանս որդի Հօր եւ Հոգւոյն փառակից, եկեալ ի մէջ երկուց կենդանեացն երեւեալ. Բարձրացար ի խաչին, առնելով զհեծելութիւն փրկութեան, քանզի լուծեալ եղեն երկունք մահու...:

դ) Աստուածածին ամհարսնացեալ սրբուհի, զքեզ աղաչեմք անդադար ձայնի, որ զեպկ բանն Հօր ի քեզ կրեցեր եւ ծնար ամճառապէս, առ մա միշտ բարեխօսեալ վասն անձանց մերոց:

Այսպիսով, ինչպէս տեսանք, Ստ. Սյունեցու Ավագ Օրհնությունները ոչ միայն Աստվածաշնչական արտացոլումներ են սոսկ, այլ նաեւ բացատրություններ ու մեկնություններ՝ հորինված բանաստեղծական բարձր վարպետությամբ:

Մենք մերկայացրեցինք ԱԶ օրհնությունը միայն՝ 10 պատկերներով:

Այդ պատկերներում մկատելի են Աստվածորդու փրկագործության իրագործումները մարդկային ազգի փրկության համար:

Այս օրհնությունները Հայաստանյայց եկեղեցիներում երգվում են տարվա բոլոր կիրակիներին, եթե որևէ այլ տերուհի տոներ չկան:

Երգվում են մանավանդ Հիմանց շրջանում, այսինքն Զատիկն հաջորդող առաջին կիրակիից սկսած մինչև Համբարձման մախորդող կիրակի օրը՝ ամեն օր ըստ օրվա ձայնի՝ դրանով իսկ կարևորելով Փրկչի հրաշափառ և Ս. Հարության տոներ՝ իբրև մեծագույն տոներ քրիստոնեության:

Ստ. Սյունեցու Ավագ Օրհնության բոլոր կանոններում իրենց արտացոլումն են գտել Աստվածաշնչի մի շարք գրքերի՝ Ելից, Երկրորդումն օրինաց, Եսայի, Հովնան, Ամբակում և մանավանդ Մովսեսի մարգարեական գրքերից բազմաթիվ դրվագներ ու վկայակոչումներ, որոնք Սյունեցու գրչի տակ առավել իմաստավորվել ու պարզաբանվել են:

80 եռատուն պատկերների մեջ միայն երկու շեղում է մկատվում, այսինքն եռատուն պատկերի փոխարեն ԲԶ կանոնի Բ պատկերը՝ «Աստուած խօսեցաւ ի բարձանց», ունի չորս տուն և չորրորդ տունը ձոնվում է Աստվածամորը:

«Ի քեզ եմք ապաւիճեալ, որ մայրդ ես եւ աղախին Քրիստոսի,

Լեր բարեխօս վասն մեր, զի անուն Տեառն կարդասցուք եւ զքեզ մեծառեալդ պատուեցուք»:

Ասեմք մակ, որ այս պատկերը մտել է Մաշտոցի մեջ և մաս է կազմում Մկրտության խորհրդին:

Մյուս շեղումը՝ «Փառաւօն հանդերձ կառօքն», ԲԿ կանոնի մեջ է, որի վերջին պատկերը՝ «Անեղին եղեալ մարդ տեսեալ զարմանայր մարգարէն», ունի հինգ տուն, որի երրորդ և չորրորդ տները երգվում են Ավագ հինգշաբթի և Ավագ ուրբաթ «Խաչի քո Քրիստոս» շարականի վերջավորության, իսկ ԳԶ կանոնի երրորդ պատկերը, որ «Մաներուքն» է, դրված է «Ի սուրբ Երրորդութենէն ծանեաք զՏէրն մեր Յիսուս» եռատուն պատկերը, որը երգվում է տիեզերական երեք ժողովների հիշատակի օրերին, իբրև մանկունքի կցորդ:

Բոլոր 80 պատկերների երրորդ տներում Սյունեցին կերտում է Աստվածամոր անզուգական կերպարը: Հետաքրքիր է նաև, որ բոլոր ութ կանոնների «Փառք Հօր»-ի տները ձոնվում են Քրիստոսի փրկագործությանը և հրաշափառ հարությունը, իսկ «Այժմ և միշտ»-ի տները մկրված են Աստվածամորը, որին ընտրեց

Աստված բոլոր ազգերից և բոլոր մարդկանցից, և նրանից ծնվեց Փրկիչը, որի համար և ողջ մարդկությունը պարտավոր է միշտ փառավորել նրան: Ավագ Օրհնությունների սկզբնավորությունը, այսինքն սկսվածքը, Սյունեցու շնորհիվ դարձավ կանոնի ութ միավորներից առաջինի անունը: Ծարակնոցի բոլոր կանոնների առաջին բաղադրիչները կոչվում են Օրհնություն և ունեն միևնույն խոսքերը՝

«Օրհնեացուք զՏէր, զի փառօք է փառաւորեալ...»:

Ստեփանոս Սյունեցուն է պատկանում մահ մեր Եկեղեցում 10 պատկերներից բաղկացած Օրհնությունների հորինման պատիվը: Հետագա դարերում, երբ կանոնակարգվում էր Ծարակնոց ժողովածուն, կանոնի առաջին բաղադրիչը՝ Օրհնությունը, կազմվում է 10 պատկերներով: Պայման էր մահ, որ վերջին չորս պատկերները պետք է լինեին տնօրինական՝ Հոգեգալստյան, Համգստյան, Աստվածածնի և Խաչի:

Ստեփանոս Սյունեցու՝ Հարության Ավագ Օրհնություններն իրենց լեզվաոճական ու բանաստեղծական կերտվածքով, աստվածաբանական ու դավանական խնդիրների արծարծմամբ, ինչպես մահ մարգարեական բազմաթիվ ակնարկություններ ճիշտ ընկալելու և Փրկչի մարդեղության ու փրկագործության հետ ունեցած նրանց սերտ առնչությունները բացահայտելու տեսակետից խիստ և ինքնատիպ ստեղծագործություններ են: Առանց դույզն վերապահության կարելի է ասել, որ Սյունեցու սույն Օրհնությունները հանդիսացան ուղեցույց հետագա մեր շարականագիրների համար, որպեսզի մեր շարականների ու հոգևոր երգերի մեջ արտացոլվեն Հայաստանյայց Առաքելական Ս. Եկեղեցվո ճշմարիտ դավանությունն ու վարդապետական դիրքորոշումը՝ ուղղափառության սկզբունքներով: Ստ. Սյունեցու Հարության Ավագ Օրհնությունները համաքրիստոնեական քնարերգության մեջ ևս, մեր կարծիքով, բարձրարվեստ ու սքանչելի օրհներգություններ են:

Ահա մի մնուշ Հարության Ավագ Օրհնության շարականներից.

ԲԿ. Ի մեղ Հովնանի մասին

- Անապականութեան աղբիւր եւ մահու կեանք զքեզ ծանեան հրամիւթիցն սեռք եւ բանական կենդանիք,

Որ զՅովնան ի կիտէն կորգեալ արտաքսեցեր,

Գովասանական ձայնիւ եղանակեմք քեզ զերզս

Օրհնութեան մերմարդացեալ բանիդ Աստուծոյ,

Յանաղարթաբեր արմատ փայտին մակագրեալ

Զքեզ անհպելի հպմամբ եւ սեւեռեալ բռնեռք

Եւ ի հրացայտ կողի քո ի ձեռն զինու տիգի հոսանս վտակաց գործեցեր:

Իմանալի բանաւոր տախտակ անտրամադրելի տառիցն մովսիսական օրինաց.

Որ զԱստուածն ամենեցուն իսկապէս մարմնով ի գիրկս քո բարձեր Մարիամ,

Ներքողական ձայնի եղանակեմք քեզ գերզս օրհնութեան, ամենօրհնելիդ ի կանայս:

Կարծում եմ, այս շքեղ գոհարը մեկնաբանության կարիք չունի:

Մեր բանասիրության մեջ Սյունեցու հորինած Ավագ Օրհնությունները շատ բարձր է գնահատել հայր Ղևոնդ Ալիշանը, որը մուկությանը մեջ ենք բերում.

- Բայց ըստ բախտի, գեր ի վերոյն բնաւից այդոցիկ սաւառնացեալ բարձրանայ անկորոտատ եւ անկորնչելի յեկեղեցոյշ մերում, անգուգական կանոն Աւագ Օրհնութեանցն ի Յարութիւն Բրիտտոսի, որք բաւական էին ոչ մնա միայնոյ ի փառս, եթէ եւ չէր այլ ինչ մնացեալ յերկոց մորին, այլ հասօրէն ազգի մորին՝ եթէ ջնջեալ եւ չէր այլ ինչ մնացեալ յերկոց մորին, այլ հասօրէն ազգի մորին՝ եթէ ջնջեալ բարձեալ էր բնաւ այլ դպրութիւն սորա, ի մշտնից մնացուածոց այդմ միակ գոհարի՝ մարթ էր իմաստասիրել բանագիտաց, եթէ որպիսիս եւ որքանիս արժանի էր յուսալ բանաստեղծս յայնպիսոյ ազգէ եւ ի լեզուէ գոհար, որ արդ եւ ի միջի ոչ սակաւոց գերծելոց եւ յայտնի բերոց դպրութեան մերոյ, մանաւանդ ի շարս սրբազան երգոց գերազանցորէն փայլէ եւ փայլեցէ, մինչեւ երգաբանեալն ի մնանէ Յարուցեալն ի մեռելոց՝ յարուցէ զմնջեցեալսն յուսով յամմահութիւն:

Մեր սույն գրույցը ցանկանում ենք վերջացնել Ստեփանոս Օրբելյանի՝ Սյունեցուն ձոնված ներքողով.

Ստեփաննոս՝ սիւնն երկնի եւ խարիսխն հաւատոյ,

Վէմն անդրդուելի եւ ախոյեանն անվախ սուրբ Եկեղեցոյ,

Մարդն երկնային եւ հրեշտակն երկրային,

Հանապազ մեռեալն եւ միշտ կենդանին,

Հիացուցիչն հրեղինաց եւ զարմացուցիչն քերովբեից...

(Ստ. Օրբելյան, «Պատմություն մահաձգի միսական», էջ 174):

